

FRANCICS LÁSZLÓ

**A KOZMOSZ ÉS AZ EMBER
VISZONYÁNAK VIZSGÁLATA A MAGYAR VIDÉKI
KÖRNYEZETBEN**

NYIM APRÓFALU ESETTANULMÁNYA

TÉZISFÜZET

TÉMAVEZETŐ:

Bartók István DLA

2020 ÉPÍTŐMŰVÉSZETI DOKTORI ISKOLA

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM

ABSZTRAKT

Absztrakt

A magyar vidék kultúráját hordozó aprófalvak az elmúlás határán állnak, tárgyi és szellemi örökségük feltérképezése és megértése akut feladatunk. A kultúrföldrajz társadalmi-, szociális-, etnokulturális- és gazdasági szempontok szerint, az etnográfia a múlt kulturális mintáinak összegyűjtésével és rendszerezésével rajzol képet egy hanyatló társadalmi berendezkedésről. Felfejthetőek e két kutatási irány metszékén olyan tér és időhasználati, építészeti összefüggések, melyek az ember - tér - idő háromszögében, azaz a kozmosz tükrében vizsgálhatók. Az értekezés célja az ember és környezete mélyebb kapcsolatának megértése, felépülésének és lebomlásának vizsgálata magyar vidéki környezetben Nyim aprófalvú esettanulmányán keresztül. Az értekezés egyedi tértipológiát alkalmazva elemzi az aprófalvú természeti és épített elemkészletének egészét és az elemek tér és időhasználatát 2011 és 2020 között. Az elemzés alternatív nézőpontból fényt derít rejtett használati mintákra, az ember és kozmosz kapcsolatának minőségére, és egy városi szemléletű Nyimbe költöző alternatív közösség és új lakóhelyük kölcsönösen egymásra gyakorolt hatásaira.

TÉZISEK

I. tézis

Tér- és időhasználat tekintetében a falu a város antitézise.

II. tézis

A szakrális kisemlékek képesek a kozmosz térbeli és időbeli tagolására.

III. tézis

Az alteráló és szekcionáló helyek, azaz a falu lakóinak kiemelt életszakaszaival és fordulataival szervesen összefüggő falusi helyek eltűnése, aktív használatának megszűnése és ezzel párhuzamosan a hibernáló hatású helyek felbukkanása hozzájárulnak a falusi közösség saját környezetétől való elidegenedéséhez.

IV. tézis

A vidéki életmódhoz visszatérő közösségeknek kozmikus építészeti formák és ornamentikai jelképek használata ellenére sem alakul ki kozmoszhoz kapcsolódó vágyott társadalmi gyakorlatuk, szokásuk.

I. tézis

Tér- és időhasználat tekintetében a falu a város antitézise.

A falu épített terének természeti térrel való viszonyát az egyensúlyra törekvés határozza meg, míg a város maga alá rendeli a természeti teret, közvetlen és távolabbi környezetét is. A falu időisége, azaz a múltat és a jövőt a jelenben összekötő képletes mintázata cirkuláris, a természeti időtagolással összhangot mutató, míg a városé lineáris, egy irányba mutató. A lineáris időiségű városban lezajló folyamatok dinamikusak, amelyek progresszív építészeti alkotásokban öltenek testet. A falvakban a változások lassabbak, a falvak hagyományos építészete a mindenkori statikus állapothoz kötődik.

II. tézis

A szakrális kisemlékek képesek a kozmosz térbeli és időbeli tagolására.

A harang az időben, úti kereszt a térben, a kálvária az előzőek komplex megnyilvánulási formájaként egyszerre térben és időben jelenít meg kitüntetett pontokat és pillanatok. A falu a szakrális kisemlékek állításával nem beépíti a természeti környezetét, hanem jelképeivel tagolja azt. Ez az építési forma az ember és környezet kapcsolatának egy speciális esete, a teljes beépítéssel való birtokbavétel aktusának - mint amilyen az urbanizáció vagy nagy beépítési sűrűség létrehozása - az ellentéte.

III. tézis

Az alteráló és szekcionáló helyek, azaz a falu lakóinak kiemelt életszakaszaival és fordulataival szervesen összefüggő falusi helyek eltűnése, aktív használatának megszűnése és ezzel párhuzamosan a hibernáló hatású helyek felbukkanása hozzájárulnak a falusi közösség saját környezetétől való elidegenedéséhez.

A kitüntetett – ún. alteráló és szekcionáló – objektumok, például a templom, az óvoda, az iskola eltűnése, és helyettük az étellel már nem aktív kapcsolatú, emléktároló – ún. hibernáló – objektumok például falumúzeum megjelenése indikátorai a falu szuburbánus lakóterületté való silányodásának. Mindezen téri és szellemi veszteség azonban pusztán a falu határain belüli területet érinti, a falu már nem működő funkcióit a helyiek a szuburbánus-urbánus közegben találják meg. Ennek következményeként a falu társadalmának kulcsfontosságú momentumai térben a falun kívülre helyeződnek, így a helyiek elidegenednek saját környezetüktől, elvesztik azt az inspirációt, amely őket az épített és természeti közegükkel kapcsolatos aktív cselekvésre buzdítja. Ez a folyamat közre játszik abban, hogy ma a nem urbánus társadalom egy jelentős része nem vállal felelősséget, nem érez elkötelezettséget közvetlen lakóhelyének ügyei iránt és elhagyja a falut.

IV. tézis

A vidéki életmódhoz visszatérő közösségeknek kozmikus építészeti formák és ornamentikai jelképek használata ellenére sem alakul ki kozmoszhoz kapcsolódó vágyott társadalmi gyakorlatuk, szokásuk.

A hazatérő, azaz vidéki életmódhoz visszatérő Nyimi Öko Közösség épületeinek vizsgálata alapján látható, hogy építészeti formálásukban a kör, díszítéseikben spirál, kör, Nap és más szimbólumok jelennek meg. A közösség tagjai csak kozmikus szimbólumokat hordozó mintákat vesznek át, és kész kultúratermékeket használnak fel, például buddhista vagy ezoterikus szimbólumrendszereket. Az adaptáció során azokat nem fejtik vissza a kezdeti állapotukba. A történelem korai, primitív kultúráira vagy a hagyományos falusi kultúrára jellemző csillagászati jelenségekhez való kötődés teljesen hiányzik az életükből. A csillagászati jelenségek ábrázolása minimálisan megjelenik, bár egyszerű identitásképző szimbolikán kívül más szerepe nincsen.